

MIKA PANTZAR

Ihmisen suorituskyvyn parantamisen visiot

Kaj Sotala. Kehittyvä ihmiskunta. Uuden tekniikan uhkaavat mahdollisuudet. Finn Lectura, Haka-paino 2009, 212 s.

Piraattipuolueen aktivisti, esseisti ja kognitiotutkijan taimi Kaj Sotala on kirjoittanut arkiajat-telua haastavan kirjan ihmisen älyllisen ja toiminnallisen kapasiteetin lääketieteellisen laajentamisen mahdollisuuksista. Kriittisempi tutkija olisi voinut otsikoida ilmiötä kuvaavan kirjan City-lehden (4/2010) mukaisesti ”Aivodoping”. *Kehittyvä ihmiskunta* –kirja keskittyy nimenomaan yksilön ja erityisesti hänen aivojensa keinotekoiseen parantamiseen eikä niinkään ihmisten sosiaaliseen elämään, eli ihmiskunnan kehittämiseen.

Sotalan mukaan markkinoille on tulossa rohtoja, jotka tekevät meistä anteliaampia ja toinen toisiimme paremmin sopeutuvia. Tulevaisuudessa jokamiehen käsissä on myös lääkkeitä, jotka parantavat vaihtoehtoisesti joko lyhytmuistia tai pitkäkestoista muistia. Ikuisen elämän rohdot puolestaan parantavat iän rappeuttamaa aineenvaihduntaamme. Pian me kaikki elämme reilusti yli sadan vuoden ikään. Sotala tuo tasapuolisesti esiin myös erilaisten kemiallisten stimulanttien ja suorituskykylääkkeiden mahdollisuudet ja riskit. Hän myös toteaa, että monet psyykkisiksi vaivoiksi leimatut häiriökäyttäytymisen muodot, esimerkiksi tarkkaavaisuus-häiriöt, ovat voineet toisessa historiallisessa vaiheessa olla suorastaan ihmisen evoluutionaarinen etu. Metsästää tai tulla metsästetyksi.

Missä on aivojen stimuloimisen rajat? Erilaisiin keskittymishäiriöihin kehitettyjä lääkkeitä käytetään jo nyt muun muassa opiskelumenetyksen parantamiseksi, joskin sivuvaikutuksista ei ole vielä päästy eroon. Kansainvälisten huippuyliopistojen tutkijaputkessa olevien nuorten kerrotaan parantavan kemiallisesti muistiaan ja oppimiskykyään. Piristeitä käytetään yli yön kestävään tiedon tankkaukseen ja nukkumis- ja rentoutumislääkkeitä palautumiseen. Halummeko todellakin Suomeen tällaisia huippuyksiköitä?

Medikalisaatioista on kirjoitettu paljon ja näyttää siltä, että elintason kasvaessa monet luonnollisina pidetyt ominaisuutemme aletaan luokitella elämäntapasairauksiksi ja vajeiksi. Mitä pidemmälle mennään ihmisen kilpailukyvyn kohentamisen visioissa, sitä ilmeisemmäksi tulee, että vaikkapa ihmisen lyhytkasvuisuutta tai kaljuutta aletaan lääkittää. Elämäntapamedikalisaation tie on loputon. Johtaako esimerkiksi aivodoping meitä kaikkia koskevan vaatimustason kasvuun? Tulevaisuudessa

jokaisen lapsen vanhemmat joutuvat tarjoilemaan einesruuan ja fluoritablettien ohella myös keskittymispillereitä ja muistin kirkastamistropia. Pitäisikö hallituksen opiskelun tehostamisohjelma käynnistää jo neuvoloissa jaettavilla oppimisen nopeuttamispillereillä? Voisiko koulun ja opiskelun tiivistää puoleen nykyisestä, jotta saisimme valmiita akateemisia ihmisiä työmarkkinoille jo alle kaksikymppisinä? Kuinka kulttuurimme sopeutuu siihen, että satavuotiaat ja kaksikymppiset alkavat tehdä yhdessä työtä?

Kehittyvä ihmiskunta -kirja kuvaa mahdollisuutta, että tulevaisuudessa kunkin yksilön aivot voidaan kytkeä suoraan osaksi suurempia järjestelmiä aivoimplanttien avulla. Unessa oppimisen on ajateltu olevan noin kolmenkymmenen vuoden päässä jo vuosikymmenien ajan. Jokainen tietotyötä tekevä ymmärtää, kuinka epärealistista tällainen ajattelu on. Vaikka kuinka tunnistaissimme oppimisen aktivoivat aivolohkot, emme todennäköisesti koskaan pääse tilanteeseen, jossa abstraktia tietoa voidaan mekaanisesti koodata aivojen ymmärtämään muotoon.

Sotalan kirja synnyttää tarkoituksella enemmän kysymyksiä

Mitä pidemmälle mennään ihmisen kilpailukyvyn kohentamisen visioissa, sitä ilmeisemmäksi tulee, että vaikkapa ihmisen lyhytkasvuisuutta tai kaljuutta aletaan lääkittää. Elämäntapamedikalisaation tie on loputon.

kuin vastauksia. Hänen ajatuksensa älykkyysräjähdyksestä ovat virkistävää luettavaa verrattuna moniin muihin vähemmän mielikuvituksellisiin tulevaisuuden tutkimuksen opuksiin. Kysymyksessä voi olla vallanku-

mous: ”Älykkyysräjähdysten mukanaan tuomat vaarat ovat mahdollisesti suurimpia mitä ihmiskunta on koskaan kohdannut, ydinsodan uhan ollessa ainoa lähellekään vertailukelpoinen asia tähänastisessa historiassamme.

Toisaalta myös sen mahdollisuudet ovat ennennäkemättömät, ja saattaisivat lisätä hyvinvointia teollista vallankumousta enemmän.”(Sotala, 2009, 199).◆